



AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

DAYANIQLI MALİYYƏ HESABATI

2024-cü il üzrə

Mündəricat

Abreviatur.....	3
Ön söz.....	4
Hesabat haqqında	5
1. İqlim dəyişikliyi və ölkənin dayanıqlılığı.....	6
1.1 İqlim dəyişikliyiindəki trendlər	6
1.2 Ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlılığı.....	9
1.3 BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29)	13
1.4 COP29 çərçivəsində Mərkəzi Bank və bank sektoru tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlər	14
2. Dayanıqlı maliyyə üzrə Yol Xəritəsinin icrası.....	20
2.1 Dayanıqlı maliyyə sahəsində potensialın formalaşdırılması.....	21
2.2 Dayanıqlı maliyyə axınları üçün ekosistemin formalaşdırılması	22
2.3 İqlim dəyişmələri və ESl faktorlarının risklərin idarə edilməsinə inteqrasiyası	26
3. Mərkəzi Bank və Dayanıqlılıq	30
3.1 Korporativ sosial məsuliyyət	30
3.2 Yeni binanın dekarbonizasiyası.....	31
3.3 Mərkəzi Bankın əməliyyatlarının yaşıllaşdırılması.....	32
4. 2025-ci il üzrə hədəflər.....	34
Əlavə 1. “Dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyinin inkişafına dair Yol Xəritəsi”	36
Əlavə 2. Azərbaycanda keçid risklərinin transmissiya kanalları	39

Abreviatur

AI	Avropa İttifaqı
AİB	Asiya İnkişaf Bankı
ASEAN	Cənub-Şərqi Asiya Ölkələri Assosiasiyası
AYİB	Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı
BDMP	Beynəlxalq Dayanıqlı Maliyyə Platforması
BƏƏ	Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri
BMK	Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası
BMT	Birləşmiş Millətlər Təşkilatı
BMT İP	Birləşmiş Millətlər Təşkilatı İnkişaf Proqramı
BNEF	Bloomberg Yeni Enerji Maliyyəsi
BVF	Beynəlxalq Valyuta Fondu
CCDR	Ölkə İqlim və İnkişaf Hesabatı
COP	BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransı
ÇİB	Çoxtərəfli İnkişaf Bankarı
DB	Dünya Bankı
DBMŞ	Dayanıqlı Bankçılıq və Maliyyə Şəbəkəsi
DMBP	Dayanıqlı Maliyyə üzrə Beynəlxalq Platforma
DNSH	Əhəmiyyətli Zərər Vermə
EMDE	İnkişaf Etməkdə Olan İqtisadiyyatlar
ESİ	Ekoloji, Sosial və İdarəetmə
İEYQ	İstixana Effekti Yaradan Qaz
İƏİT	İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı
ISSB	Beynəlxalq Dayanıqlılıq Standartları Şurası
KOB	Kiçik və Orta Biznes
MSS	Minimum Sosial Təminatlar
NCQG	Yeni Kollektiv Kəmiyyət Hədəfi
NDC	Milli Töhfələr
SFWG	Dayanıqlı Maliyyə üzrə İşçi Qrupu

Ön söz

İqlim dəyişikliyi və dayanıqlı inkişaf müasir dövrün vacib qlobal çağırışlarından biri olaraq qalmaqdadır. “Azərbaycan 2030 – sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” və bu prioritetlərin reallaşdırılmasına yönəlmiş “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası” ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlı inkişafı, o cümlədən təmiz ətraf mühit və “yaşıl artım ölkəsi” üzrə strateji çərçivəni müəyyən edir. Bu çərçivənin realizasiyasının dəstəklənməsi, habelə maliyyə sektorunun iqlim dəyişikliyindən yaranan risklərə qarşı dayanıqlılığının təmin edilməsi məqsədilə dayanıqlı maliyyəyə keçid Mərkəzi Bankın maliyyə sektoru üzrə strategiyasının əsas sütunlarından biri kimi müəyyən edilib.

2024-cü ildə ölkəmizdə keçirilən BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) Liderlər Sammiti uğurla başa çatdı və bu, yaşıl maliyyəyə axınlarının cəlb edilməsi, investisiya mühitinin təkmilləşdirilməsi və ekoloji dayanıqlılığın təmin olunması istiqamətində mühüm bir təkan yaratdı. Mərkəzi Bank COP29 zamanı təşkil edilmiş “Maliyyə Günü”nün gündəliyinə tematik tədbirlərlə önəmli töhvə verib, “Dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyinin inkişafına dair Yol Xəritəsi” adlı qlobal təşəbbüsü elan edib. COP 29 çərçivəsində, həmçinin Azərbaycan bank sektoru tərəfindən 2030-cu ilədək dayanıqlı və yaşıl layihələrə 2 milyard manat məbləğində vəsaitin ayrılacağı niyyətini ifadə edən Dayanıqlı maliyyə öhdəliyinin elan olunması bank sektorunun dayanıqlı maliyyəyə transformasiyası sahəsində mühüm addımdır.

Mərkəzi Bank tərəfindən, həmçinin “Dayanıqlı maliyyə üzrə Yol Xəritəsi”nə müvafiq olaraq maliyyə institutlarının dayanıqlı maliyyə üzrə potensialının artırılması, dayanıqlı maliyyə ekosisteminin formalaşdırılması, iqlim dəyişikliyindən yaranan maliyyə risklərinin idarə edilməsi və digər istiqamətlərdə çoxsaylı təşəbbüslər icra edilib. Bu təşəbbüslər sırasında Yaşıl Taksonomiyanın qəbul edilməsi ölkəmizdə dayanıqlı maliyyənin keyfiyyətə yeni mərhələyə daxil olmasına zəmin yaradır.

Mərkəzi Bank olaraq ölkəmizin dayanıqlı iqtisadi inkişafının təmin olunmasında və qlobal iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə lider rolunu daha da möhkəmləndirəcəyinə inamımız tamdır. Maliyyə sektorunda həyata keçirdiyimiz çoxşaxəli təşəbbüslər ölkəmizin dayanıqlılıq siyasətini dəstəkləməklə yanaşı iqlim və digər ekoloji risklərin maliyyə sektoruna təsirinin azaldılmasına, bütövlükdə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin artırılmasına xidmət edəcəkdir.

Taleh Kazimov

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının sədri

Hesabat haqqında

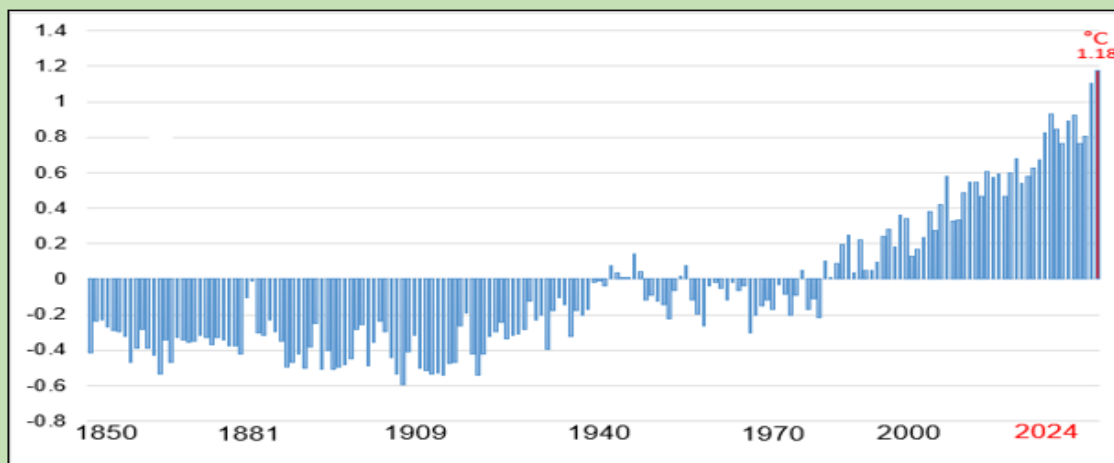
Bu hesabat, Mərkəzi Bankın maliyyə sektorunun dayanıqlı inkişafı üzrə 2024-cü il ərzində həyata keçirdiyi fəaliyyətləri, habelə 2025-ci il üzrə prioritetlərini əhatə edir. Hesabat, qabaqcıl beynəlxalq təcrübələri rəhbər tutmaqla dayanıqlı maliyyə sahəsində şəffaflığın təmin edilməsi məqsədilə hazırlanıb. Bu hesabatla Mərkəzi Bank özünün və ümumilikdə maliyyə sektorunun dayanıqlı maliyyəyə transformasiyası sahəsində həyata keçirən fəaliyyətlər barədə maliyyə bazarları iştirakçılarının, maraqlı tərəflərin və geniş ictimaiyyətin məlumatlandırılmasını hədəfləyir. Hesabat, həm milli, həm də global səviyyədə təşəbbüslər, görülmə işlər və planlaşdırılan tədbirlər olmaqla üç bölmədən ibarət olaraq strukturlaşdırılıb. İlk bölmədə ölkənin dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişaf gündəliyi, habelə iqlim dəyişmələrinin yaratdığı global risklər, ikinci bölmədə Mərkəzi Bankın dayanıqlı maliyyənin tətbiqi ilə bağlı gördüyü işlər və nəhayət üçüncü bölmədə isə 2025-ci ildə icra ediləcək növbəti addımlar əhatə edilib.

1. İqlim dəyişikliyi və ölkənin dayanıqlılığı

1.1 İqlim dəyişikliyiindəki trendlər

2024-cü il son yarım əsrdə qeydə alınmış ən isti il olmuşdur və qlobal orta temperatur artımı sənaye dövründən əvvəlki səviyyədə, yəni 1850–1900-cu illər arasındakı orta temperaturdan 1.18 dərəcə selsi yüksəlibdir (Qrafik 1).

Qrafik 1. Qlobal illik orta temperatur dəyişikliyi 1850-2024



Mənbə: Met Office Hadley Centre (2025)

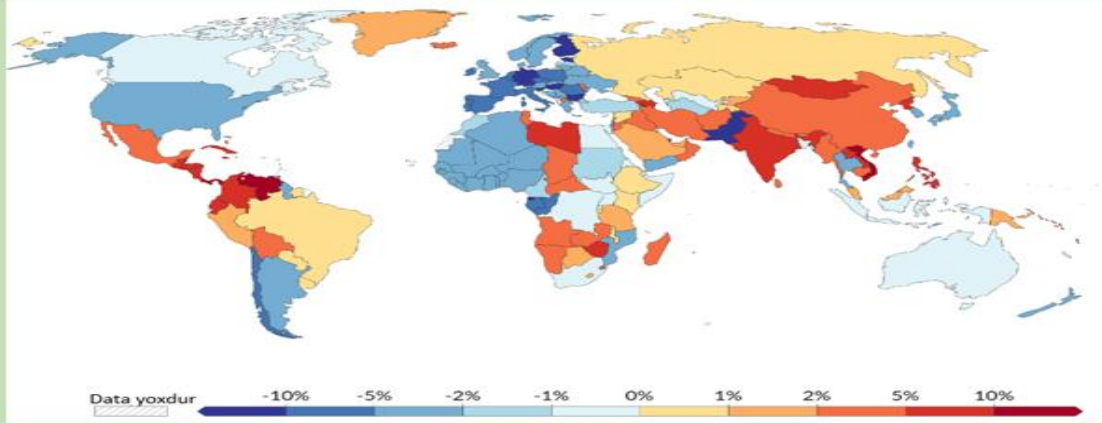
2015-ci ildə Parisdə dünya liderləri qlobal temperatur artımını sənaye dövründən əvvəlki səviyyədə maksimum 2 dərəcə selsidən aşağı saxlamaq və mümkün qədər 1.5 dərəcə selsi ilə məhdudlaşdırmaq hədəfini müəyyən etmişdir. Ötən il qeydə alınmış qlobal orta temperatur demək olar ki, Paris sazişində müəyyən edilmiş hədəfə yaxınlaşıb. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Dünya Meteorologiya Təşkilatı növbəti dörd il ərzində yalnız 1.5 dərəcə selsi həddinə yaxınlaşmaq deyil, onu keçmək ehtimalının 66 faiz olduğunu bildirir.

İstixana effekti yaradan qaz (İEYQ) emissiyaları onilliklərdə artmaqdadır. Artım trendi COVID-19 pandemiyası dövründə müvəqqəti azalsa da, iqtisadi fəallığın bərpası ilə yenidən yüksəlişə keçib.

2024-cü ildə İEYQ emissiyalarında da rekord qeydə alınıb. Fosil yanacaq istifadəsindən yaranan karbon dioksit (CO₂) emissiyaları (bütün İEYQ-nın təxminən dördü üçünü təşkil edir) bir il ərzində 1.08 faiz, 1990-cı il səviyyəsindən isə 60 faiz artaraq 37.41 milyard metrik tona (GtCO₂) çatıb (Statista, 2025). Qlobal Karbon Büdcəsinin paylaştığı məlumat əsasında hazırlanmış aşağıdakı Qrafik 2 fosil yanacaqları və sənayedə yaranan CO₂ emissiyalarının ölkələr üzrə illik dəyişim faizini vizuallaşdırır. Hesablamalara torpaq istifadəsi dəyişiklikləri, beynəlxalq hava nəqliyyatı və dənizçilikdən yaranan emissiyalar daxil edilməyib. Qlobal Karbon Büdcəsi tərəfindən tərtib edilən bu data qlobal karbon

emissiyalarının və udulmalarının tendensiyalarını izləyir və Paris Sazişi məqsədlərinə doğru irəliləyişi ölçmək üçün vacib göstərici hesab edilir.

Qrafik 2. Karbon emissiyalarının illik artım dərəcəsi

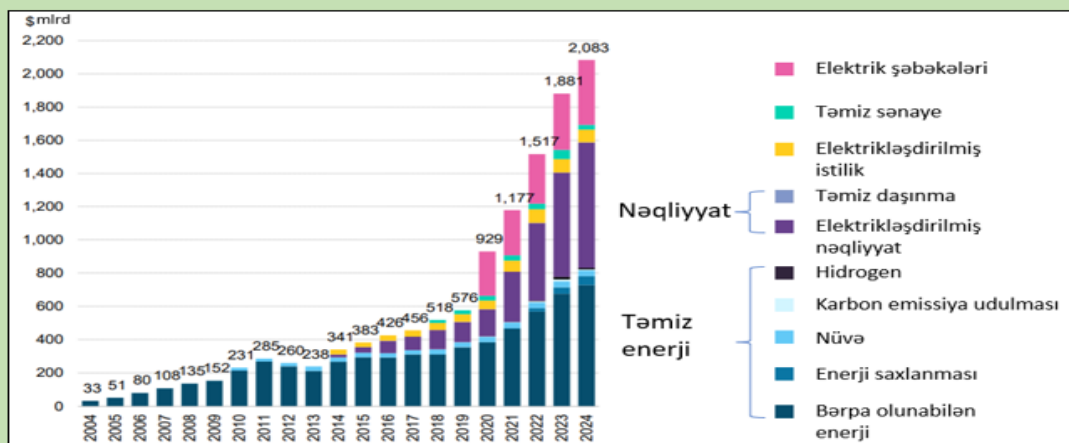


Mənbə: Global Carbon Budget (2024)

Yeni texnologiyalardan istifadə İEYQ emissiyalarının azaldılmasında mühüm rol oynayır, lakin yalnız büdcə vəsaitləri ilə bu hədəflərə çatmaq çətinlik törədir. **Bloomberg Yeni Enerji Maliyyəsinin (BNEF) hesabatına görə, 2024-2030-cu illər arasında qlobal orta istiləşməni 2 dərəcə selsidən aşağı saxlamaq üçün illik orta hesabla ən azı 4,84 milyard ABŞ dolları təmiz enerji investisiyasına ehtiyac vardır.** Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) analizinə əsasən isə, ölkələrin 2050-ci il üçün karbon neytrallığı hədəflərinə yalnız fiskal vasitələrlə çatmağa çalışması onların borc yükünü 45-50 faiz bəndi artırma bilər.

2024-cü ildə enerji keçidi texnologiyalarına qoyulan qlobal sərmayə 2023-cü ilə nisbətən 11% artım göstərmiş və rekord səviyyəyə (2.1 trilyon dollar) yaxınlaşıb (BNEF, 2025). Qrafik 3-də dünyada sektorlar üzrə 2004-2024-cü illər üzrə qoyulmuş investisiya məbləğləri qeyd edilib. Sektorlar arasında ən böyük sərmayə qoyuluşu elektriklişmiş nəqliyyat (757 milyard dollar), bərpa olunan enerji (728 milyard dollar) və enerji şəbəkələrinə (390 milyard dollar) aid olub və bu üç sektor ötən il ərzindəki ümumi investisiyaların 90%-ni təşkil edib.

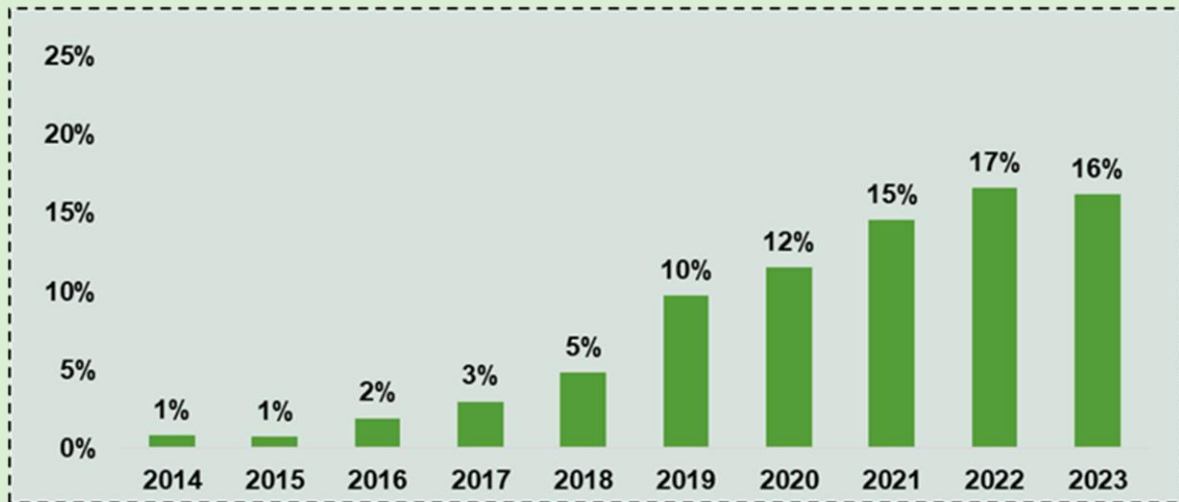
Qrafik 3. Sektorlar üzrə qlobal enerji keçidi investisiyaları



Mənbə: Bloomberg Yeni Enerji Maliyyəsi (BNEF)

Qrafik 4: İsveç Mərkəzi Bankının dekarbonizasiya siyasəti

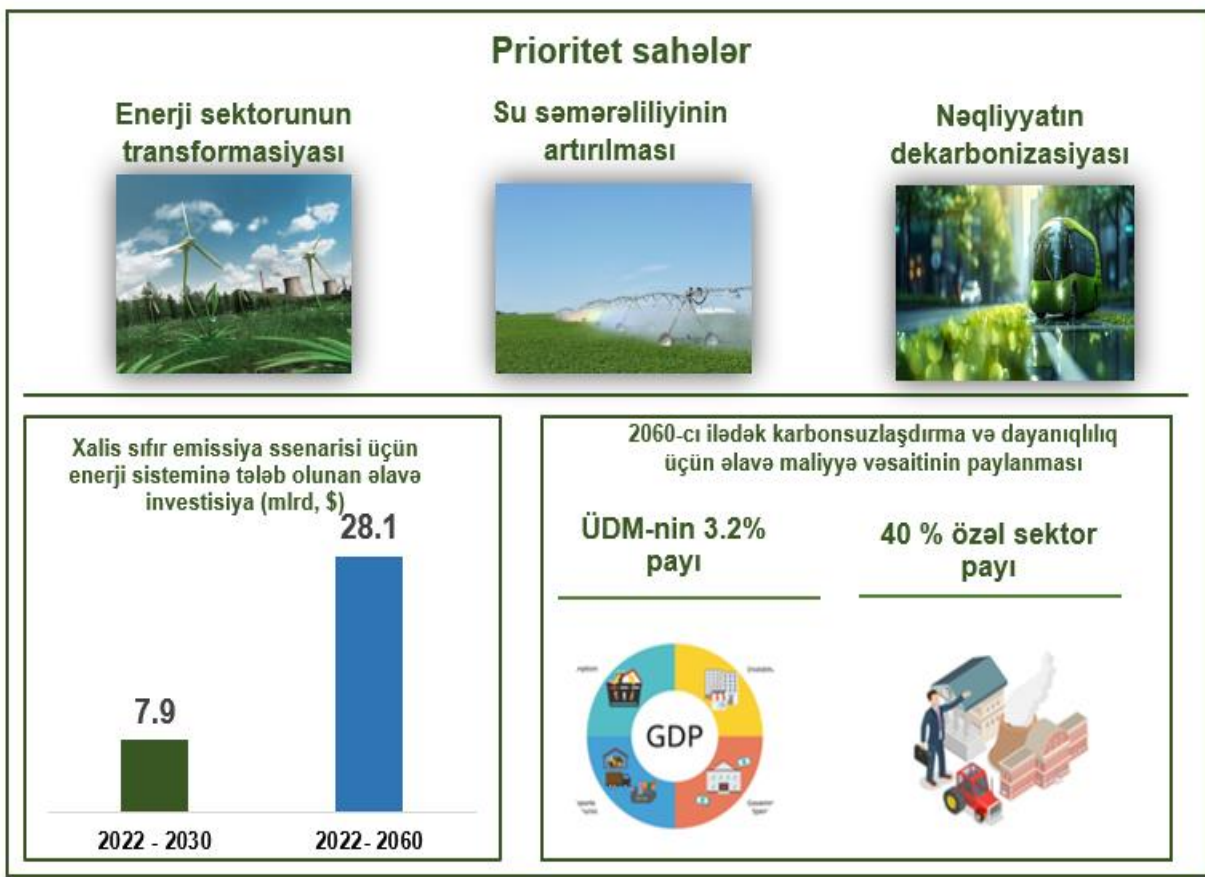
İsveç Mərkəzi Bankı, Sveriges Riksbank, 2019-cu ildə yüksək karbon izinə sahib olan bölgələrdən olan istiqrazları portfelindən çıxarmaqla mühüm bir addım atdı ([How the Riksbank can contribute to climate policy, 2020](#)). Bu qərar, Riksbankın maliyyə siyasətinə və xarici ehtiyatların idarə edilməsinə iqlim amillərini integrasiya etmə söylərinin bir hissəsi idi. 2019-cu ildən sonra satılan istiqrazların yerinə daha çox yaşıl istiqrazlar portfelə əlavə edildi. Aşağıdakı qrafik bu istiqamətdə alınmış qərarın nəticəsi olaraq 2019-cu ildən sonra İsveçdə yaşıl istiqrazların ümumi istiqraz portfelində payının önəmli dərəcədə artdığını göstərir ([Green bonds in Europe, 2024](#)).



1.2 Ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlılığı

Azərbaycanın iqlim dəyişikliyinə adaptasiyası və iqtisadiyyatın aşağı karbonlu inkişaf modelinə keçidi maliyyə resurslarının cəlb edilməsini və struktur islahatlarını tələb edir. Dünya Bankının 2023-cü ildə dərc etdiyi Ölkə İqlim və İnkişaf Hesabatına (CCDR) əsasən, Azərbaycanın 2060-cı ilədək karbonsuzlaşdırma və dayanıqlılıq məqsədləri üçün 75 milyard manat diskontlaşdırılmış investisiya tələb olunur (Qrafik 5).

Qrafik 5. Aşağı karbonlu inkişaf üçün prioritet sahələr və tələb olunan investisiya



Azərbaycan dayanıqlı və inklüziv iqtisadi artımı təmin etmək məqsədilə BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə və beynəlxalq iqlim razılaşmalarına uyğun islahatlar həyata keçirir. “Azərbaycan 2030 – sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” və “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası” çərçivəsində dayanıqlı iqtisadiyyat, sosial rifah, innovasiya və ekoloji sabitliyin təmin olunmasına yönəlik tədbirlər reallaşdırılıb (Qrafik 6).

Qrafik 6. Dayanıqlı və inklüziv iqtisadi artım üçün görülən tədbirlər



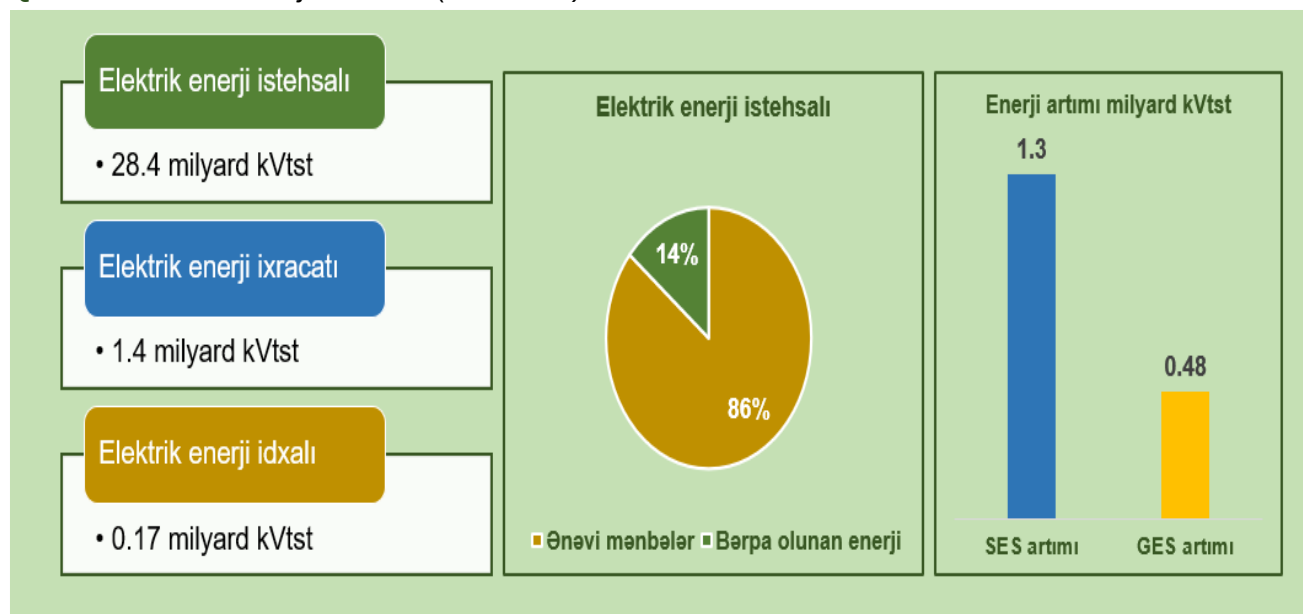
Ölkə 2024-cü ilin noyabrında COP29 tədbirinə ev sahibliyi etməklə beynəlxalq iqlim gündəliyində fəal iştirakını və yaşıl maliyyələşmə sahəsində qlobal razılaşmalara sadiqliyini nümayiş etdirib.

“Milli prioritetlər - 2030” sənədi çərçivəsində rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyat, inklüziv cəmiyyət, innovasiya məkanı, işğaldan azad olunmuş ərazilərə böyük qayıdış və yaşıl artım istiqamətində mühüm addımlar atılıb.

Bərpa olunan enerji mənbələrinə investisiyalar artmaqdadır.

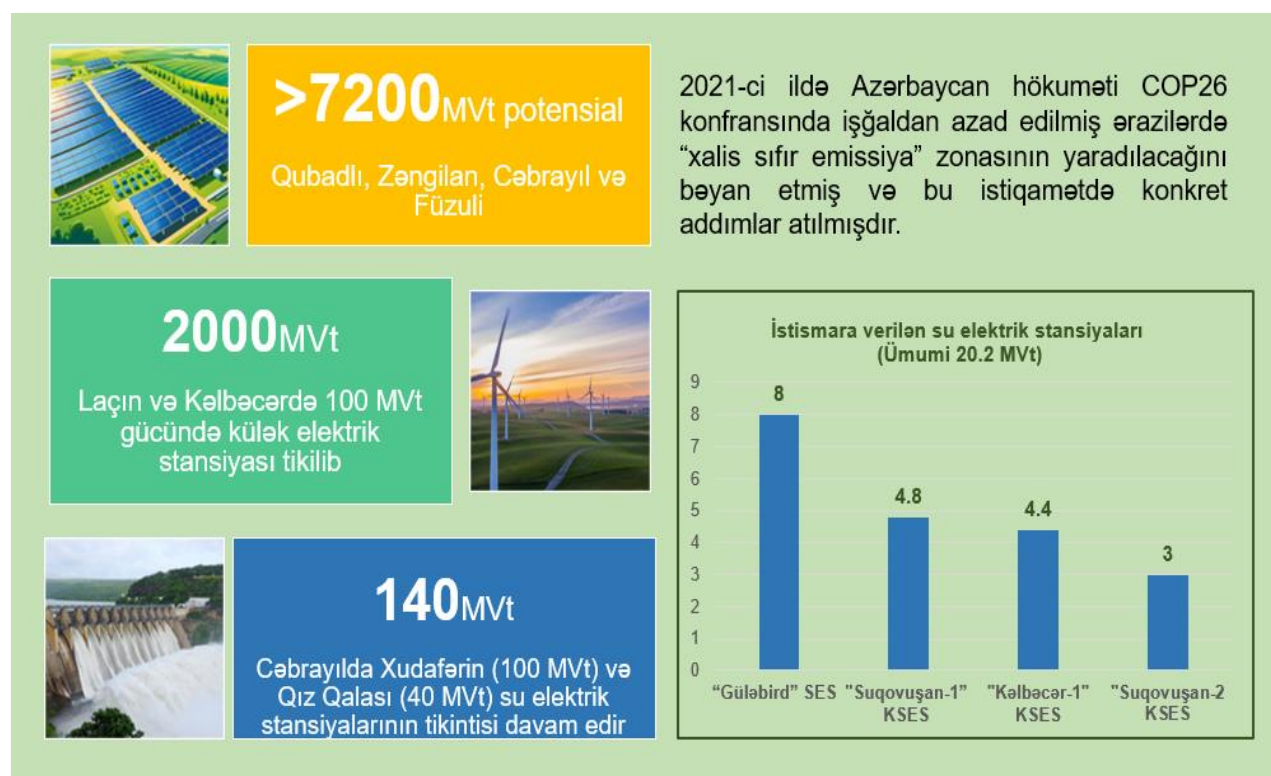
Ölkənin yaşıl iqtisadiyyata keçidi və enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə 2024-cü ildə bərpa olunan enerji sahəsində yeni layihələr həyata keçirilib. Energetika Nazirliyinin məlumatı əsasında ölkədə istehsal olunan elektrik enerjisinin istehsalı ilə bağlı məlumatlar qeyd edilib (Qrafik 7).

Qrafik 7. Elektrik enerji istehsalı (2024-cü il)



Ölkənin alternativ enerji potensialından istifadə edərək elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji payının artırılması istiqamətində yeni külək və günəş stansiyaları fəaliyyətə başlayıb (Qrafik 8).

Qrafik 8. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə bərpa olunan enerji potensialı və mövcud layihələr



Azərbaycan yaşıl iqtisadiyyata keçid çərçivəsində nəqliyyat infrastrukturunun modernləşdirilməsi və dayanıqlılığının artırılması məqsədilə mühüm investisiyalar həyata keçirməkdədir.

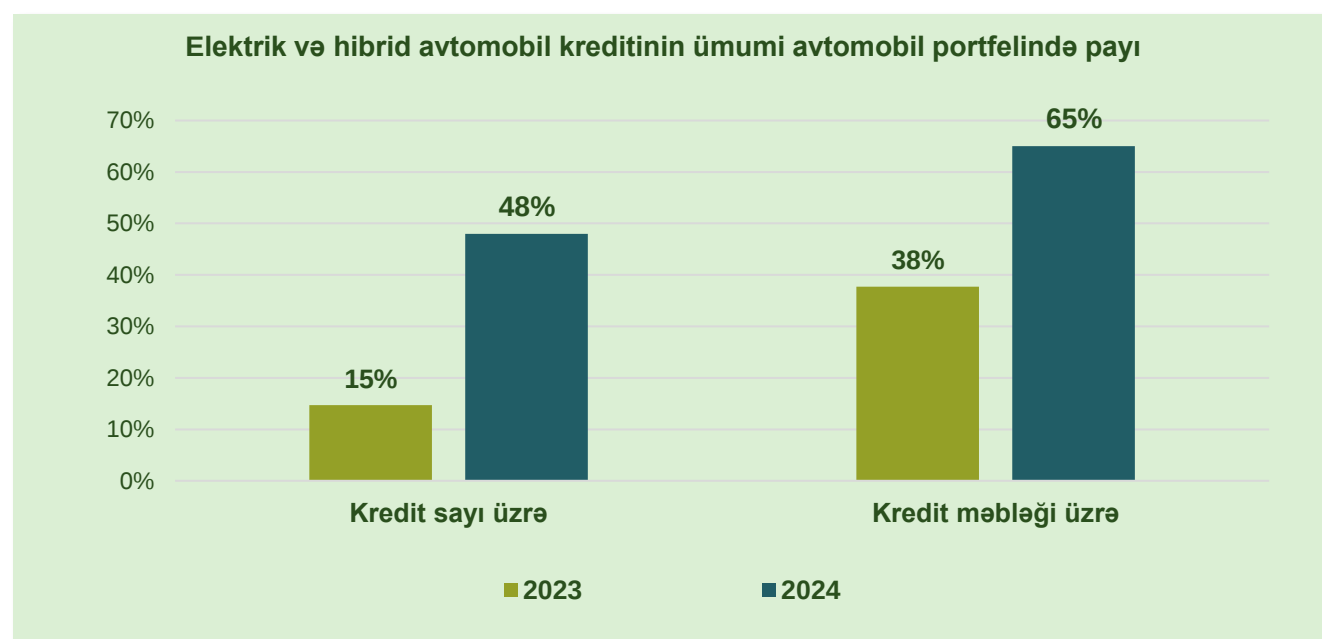
Karbon emissiyalarının azaldılması və ekoloji təmiz nəqliyyat sisteminin formalaşdırılması üçün ictimai nəqliyyatda elektrik mühərrikli avtobusların tətbiqi genişləndirilib, elektrik dolum mərkəzlərinin sayı artırılıb və velosiped yollarının inşası həyata keçirilib. Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin məlumatına görə hazırda ölkə üzrə ümumi enerji dolum mərkəzlərinin sayı 184-ə çatıb (Qrafik 9).

Qrafik 9. Elektrik mühərrikli nəqliyyat vasitələri və enerji dolum mərkəzi



2024-cü il üzrə fiziki şəxslər tərəfindən alınan istehlak kreditləri çərçivəsində avtomobil kreditlərinin strukturu dəyişib, ekoloji cəhətdən daha səmərəli nəqliyyat vasitələrinin payında əhəmiyyətli artım müşahidə edilib (Qrafik 10).

Qrafik 10. Elektrik və hibrid avtomobil kreditinin ümumi avtomobil kredit portfelində payı



Su ehtiyatlarının qorunması və səmərəli idarə olunması istiqamətində yeni təşəbbüslər genişlənməkdədir. Su ehtiyatlarının idarə olunması və ekoloji dayanıqlığın artırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10 oktyabr 2024-cü il tarixli Sərəncamı ilə “Su ehtiyatlarından səmərəli istifadəyə dair Milli Strategiya” təsdiq olunub. Strategiya çərçivəsində su ehtiyatlarının qorunması, sudan səmərəli istifadə edilməsi və iqlim dəyişikliklərinin su resurslarına təsirinin azaldılması üçün tədbirlər müəyyən edilib.

1.3 BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29)

2024-cü ilin noyabr ayında Bakı şəhərində keçirilən COP29 tədbiri iqlim maliyyəsi baxımından yeni bir dövrün başlanğıcı kimi dəyərləndirildi. "Maliyyə COP-u" adlandırılan bu konfrans, bir tərəfdən böyük nailiyyətlərə imza atdı, digər tərəfdən isə hələ də açıq qalan vacib məsələləri gündəmdə saxladı.

Konfransın əsas uğuru iqlim maliyyəsi sahəsində Yeni Kollektiv Kəmiyyət Hədəfinin (NCQG) qəbul edilməsi oldu. Bu razılaşmaya əsasən, inkişaf etmiş ölkələr 2035-ci ilə qədər inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün illik ən azı 300 milyard ABŞ dolları səfərbər etməyi öhdələrinə götürdülər. Bu vəsait iqlim dəyişikliklərinə uyğunlaşma və emissiyaların azaldılması üçün mühüm maliyyə bazasını formalaşdırmağı hədəfləyir. Bununla yanaşı, **COP29 çərçivəsində “Bakıdan Beləmə 1.3 T Yol Xəritəsi” adlı yeni təşəbbüs təqdim olundu. Bu yol xəritəsi 2035-ci ilə qədər ümumilikdə 1.3 trilyon ABŞ dolları məbləğində iqlim maliyyəsinin səfərbər edilməsini hədəfləyir.** Bu təşəbbüs, COP30-un əsas prioritetlərindən biri kimi diqqət mərkəzində olacaq.

Konfransın digər böyük uğuru Paris Sazişinin 6-cı maddəsinin tətbiqinin tamamlanması ilə bağlıdır. Bu maddə beynəlxalq karbon bazarlarını tənzimləyir və ölkələrin karbon kreditləri ilə ticarət aparmasına imkan yaradır. COP29 bu sahədə qalan texniki və hüquqi boşluqları dolduraraq karbon bazarlarının hüquqi əsaslarını möhkəmləndirdi.

Sammit iqlim dəyişikliyinə yaratdığı təsirlərlə bağlı **adaptasiya tədbirlərinin**, o cümlədən zərər və ziyanın aradan qaldırılmasının təcili zərurətini bir daha ön plana çıxardı. Hazırda Zərər və Ziyan Fondunda (“Loss and Damage Fund”) olan 702 milyon ABŞ dolları dünyada hər il baş verən yüz milyardlarla dollar dəyərində zərərlərin qarşısını almaq üçün kifayət etməyir.

COP29 zamanı ölkələrin iqlim hədəflərinə çatmalarını təmin etmək məqsədilə Milli Təhdidlərin (NDC-lərin) gücləndirilməsi ilə bağlı müzakirələr də aparıldı. Konfrans iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə global

əməkdaşlıq və həmrəyliyin vacibliyini xüsusi vurğuladı. Tədbirdə əldə olunan nailiyyətlərin qısa icmalı Qrafik 11-də göstərilib.

Qrafik 11. COP-29 üzrə əsas nailiyyətlər



1.4 COP29 çərçivəsində Mərkəzi Bank və bank sektoru tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlər

COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi beynəlxalq səviyyədə ölkəmizin artan nüfuzunun və liderliyinin ifadəsidir. Tədbirin təşkilatçılığında Mərkəzi Bank aktiv iştirak edərək iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizədə bir sıra təşəbbüslər irəli sürüb. Konfrans çərçivəsində keçirilmiş Maliyyə Günündə Mərkəzi Bank tərəfindən qlobal dayanıqlı maliyyə arxitekturasının gücləndirilməsi və iqlim maliyyəsinin artırılması məsələlərinə həsr olunmuş iki tematik tədbir təşkil edilib.

1.Qlobal maliyyə sistemi: iqlim fəaliyyəti üçün maliyyələşmənin genişləndirilməsi

Tədbirin əsas hədəfi ÇİB-ləri, investorlar da daxil olmaqla dövlət və özəl sektorların liderlərini bir araya gətirərək iqlim maliyyələşməsi fəaliyyətinin sürətləndirilməsinə və yaşıl keçiddə Paris Sazişinin məqsədlərinə çatmaq üçün zəruri olan miqyasda resursların səfərbər edilməsinə töhfə verməkdən ibarət olub. Panel müzakirələrdə BVF, DB, AİB, AYİB, AİB, “J.P.Morgan” və “Commerzbank AG”nin rəhbər şəxsləri iştirak edib.



Panel sessiyalar zamanı müzakirələr aşağıdakı mövzular ətrafında aparılıb:

İqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma və onunla mübarizə məqsədilə özəl sektorun iqlim investisiyalarını təşviq edən mühitin formalaşdırılması

İqlim fəaliyyətinə dair çoxtərəfli inkişaf banklarının fəaliyyətinin ölkələrdə üzlaşdırılması da daxil olmaqla, dayanıqlı investisiyaların dəstəklənməsi

İqlim dəyişikliyinə təsirlərinin ölçülməsi sahəsində çoxtərəfli inkişaf bankları arasında ardıcılıq və müqayisəolunarlığın inkişaf etdirilməsi, həmçinin standartlaşdırılmış çərçivələrin yaradılması

Əvvəlki COP sammitlərində verilmiş maliyyə sektoru üzrə öhdəliklərin icrası məsələləri və maliyyə institutları tərəfindən verilən könüllü öhdəliklərin şəffaflığının və etibarlılığının artırılması

Dövlət sektoru, çoxtərəfli inkişaf bankları və özəl sektor arasında risklərin bölüşdürülməsi ilə innovativ maliyyələşdirmə strukturlarının yaradılması və daha geniş investor bazasının cəlb olunması

2. Dünya üzrə dayanıqlı maliyyənin inkişafı: Dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyinin inkişafına dair Yol Xəritəsi

Azərbaycan Mərkəzi Bankı COP29 kontekstində BMK, DBMŞ, DMBP və BMT İnkişaf Proqramı ilə əməkdaşlıq çərçivəsində “Dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyinin inkişafına dair Yol Xəritəsi”ni təqdim edib. Yol Xəritəsinin məqsədi müxtəlif dayanıqlı maliyyə çərçivələrinin qarşılıqlı əlaqəliliyinin və müqayisəliliyinin artırılması, həmçinin konkret fəaliyyət planları vasitəsilə dayanıqlı maliyyənin genişləndirilməsi və yaşıl keçidin dəstəklənməsidir.

Müzakirələr aşağıdakı məsələlər ətrafında aparılıb:

Dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyinin inkişafına dair Yol Xəritəsinin müzakirəsi

Dayanıqlı maliyyə axınlarının, o cümlədən inkişaf etməkdə olan ölkələrə dayanıqlı maliyyə investisiya axınlarının təşviq edilməsi

Qlobal dayanıqlı maliyyə ekosisteminin müqayisəolunarlılığını və qarşılıqlı işləkliyini artırmaq üçün effektiv beynəlxalq əməkdaşlığın təşkili

Yaşıl maliyyə çərçivələrinin qarşılıqlı işləkliyinin dəstəklənməsi

Innovativ mexanizmlər vasitəsilə dayanıqlı maliyyənin beynəlxalq səviyyədə səfərbər olunması

Yol Xəritəsinin təqdimatı ilə bağlı müzakirədə BMT İnkişaf Proqramının Ərəb Dövlətləri üzrə Regional Bürosu, Avropa Komissiyasının İqlim Fəaliyyəti Baş İdarəsi, BMT Ətraf Mühit Proqramının Maliyyə Təşəbbüsü, "Raiffeisen Bank" və İqlim Bondları Təşəbbüsü kimi təşkilatların rəhbər şəxsləri iştirak etmişdir.



Dayanıqlı Maliyyə Taksonomiyaları Təşəbbüsü

Dayanıqlı maliyyə taksonomiyaları, ətraf mühit və sosial dayanıqlılığa töhfə verən investisiyaların müəyyənləşdirilməsi və təşviqi üçün mühüm alətlərə çevrilib. Taksonomiyalar investorlar, emitentlər, siyasətçilər və digər maraqlı tərəflər üçün ümumi dil formalaşdıraraq, "yaşıl imitasiya" (greenwashing) hallarının qarşısını almağa və maliyyə axınlarının dayanıqlılıq məqsədlərinə uyğunluğunu təmin etməyə kömək edir. Lakin dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının global miqyasda sürətlə artması nəticəsində yanaşmalar, meyarlar və uyğun fəaliyyətlərin təsnifatı üzrə fərqlər yaranıb. Nəticədə, bir iqtisadi fəaliyyət bir yurisdiksiyada yaşıl və ya keçid fəaliyyəti kimi təsnif oluna biləcəyi halda, başqa bir yurisdiksiyada bu şəkildə qiymətləndirilməyə bilər. Bu isə bazar fragmentallığına və transsərhəd investisiyalar üçün çətinliklərə səbəb olur.

Bundan əlavə, mövcud taksonomiyaların əksəriyyəti iqtisadiyyatın bütün sahələrini əhatə etmir. Onlar əsasən yaşıl və yaşıl olmağa yaxın fəaliyyətlərə fokuslanır və genişmiqyaslı iqlim keçidi üçün tələb olunan daha geniş investisiya spektrini – o cümlədən istixana qazı emissiyası yüksək olan sektorların keçid fəaliyyətlərini yetərinə dəstəkləmir. Bu isə həmin sahələrin bank kreditlərinə və kapital bazarlarına çıxışını çətinləşdirir.

Bu problemlərin həlli istiqamətində bir sıra təşəbbüslər mövcuddur. Məsələn, Beynəlxalq Dayanıqlı Maliyyə Platforması (BDMP) tərəfindən Çin və Avropa İttifaqı (Aİ) taksonomiyalarına əsaslanan Ortaq Ümumi Taksonomiya (Common Ground Taxonomy – CGT) hazırlanıb. G20 Dayanıqlı Maliyyə üzrə İşçi Qrupu (SFWG) keçid fəaliyyətlərini və investisiya imkanlarını müəyyənləşdirmək üçün yurisdiksiyalara yönəlik könüllü və yüksək səviyyəli prinsiplər hazırlayıb. BMK-nın dəstəyi ilə yaradılmış DBMŞ taksonomiya hazırlanması və tətbiqi üzrə kollektiv tədqiqat və bilik paylaşımını əhatə edən iki illik prosesə start vermiş və bu prosesin nəticələrini DBMŞ Dayanıqlı Maliyyə Taksonomiyaları Alətində təqdim edib.

Bu istiqamətdə səylər davam etsə də, standartların qarşılıqlı uyğunlaşdırılması və dayanıqlı təşəbbüslərin maliyyələşdirilməsinin gücləndirilməsi sahəsində daha əhatəli və effektiv təşəbbüslərə ehtiyac qalmaqdadır.

COP29-a ev sahibliyi edən ölkənin mərkəzi bankı olaraq Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı beynəlxalq tərəfdaşlarla birgə "Dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyinin inkişafına dair Yol Xəritəsi" təşəbbüsünü irəli sürüb. Bu təşəbbüsün məqsədi dayanıqlı maliyyə çərçivələri ilə bağlı davam edən müxtəlif təşəbbüsləri əlaqələndirmək və onları aydın, praktik və koordinasiya addımları vasitəsilə tətbiq etməkdir.

Yol Xəritəsinin mətni Əlavə 1-də təqdim olunur.

Digər mühim bir nəticə isə Azərbaycan bank sektorunun COP 29 çərçivəsində Dayanıqlı maliyyə öhdəliyini elan etməsi olub (Qrafik 12).

Qrafik 12. Azərbaycan bank sektorunun Dayanıqlı Maliyyə Öhdəliyi



2. Dayanıqlı maliyyə üzrə Yol Xəritəsinin icrası

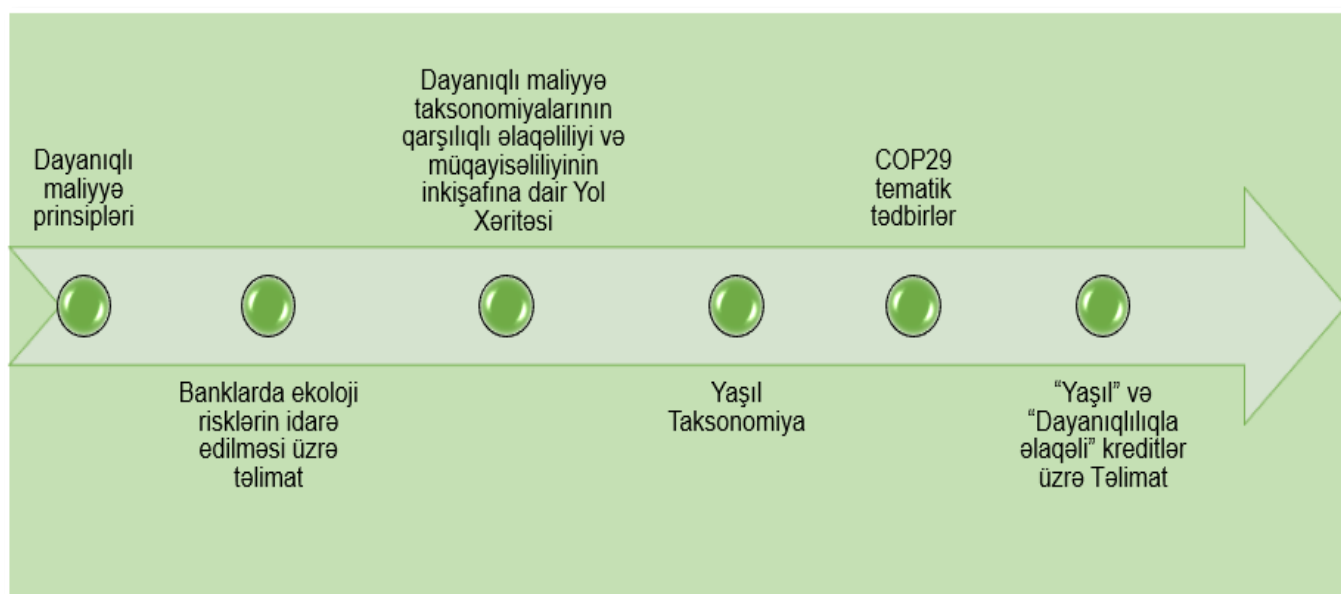
2024-cü ildə Mərkəzi Bank tərəfindən Dayanıqlı maliyyə üzrə Yol Xəritəsində¹ açıqlanan strateji prioritetlərin icrası istiqamətində çoxşaxəli təşəbbüslər həyata keçirilib.

Ümumilikdə, Yol Xəritəsi aşağıdakı əsas sütunlardan ibarətdir:

- Dayanıqlı maliyyə üzrə institusional potensialın artırılması;
- Dayanıqlı maliyyə axınları üçün ekosistemin formalaşdırılması;
- İqlim dəyişmələri və ESI faktorlarının risklərin idarə edilməsinə inteqrasiyası;
- Maliyyə bazarlarında şəffaflığın və bazar intizamının təmin edilməsi;

Yol Xəritəsinin icrası istiqamətində əsas nailiyyətlər Qrafik 13-də əks olunub.

Qrafik 13. Dayanıqlı maliyyə üzrə Yol Xəritəsi: Əsas nailiyyətlər



Yol Xəritəsinin sütunları üzrə görülmüş işlər aşağıda əks etdirilib.

¹ [Dayanıqlı Maliyyə üzrə Yol Xəritəsi](#)

2.1 Dayanıqlı maliyyə sahəsində potensialın formalaşdırılması

Mərkəzi Bank maliyyə sektorunda institusional potensialın artırılmasını təmin etmək məqsədilə beynəlxalq maliyyə institutları və digər beynəlxalq maliyyə təşkilatları ilə geniş əməkdaşlıq platforması formalaşdırıb. 2024-cü il ərzində beynəlxalq tərəfdaşlarla qarşılıqlı əməkdaşlıq nəticəsində maliyyə sektoru üçün yaşıl maliyyə ilə bağlı bir sıra təlimlər təşkil olunub (Qrafik 14).

Qrafik 14. Mərkəzi Bank və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən həyata keçirilən təlim və tədbirlər



“Azərbaycanda dayanıqlı maliyyə” təlimi

- Azərbaycanın dayanıqlılıq təşəbbüsləri, hədəfləri və sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası ilə bağlı prioritetləri müzakirə edilmişdir.
- Beynəlxalq Dayanıqlılıq Standartları Şurası (ISSB) tərəfindən yeni standartların icmalı və Türkiyənin İctimai Nəzarət, Mühəsibat Uçotu və Audit Standartları Təşkilatının dayanıqlılıq standartlarının tətbiqinə dair təcrübəsi nəzərdən keçirilmişdir.



European Bank
for Reconstruction and Development

“İqlim keçidinin planlaşdırılması” təlimi

- 3 modulda nəzərdə tutulmuş masterklassın 2 modulu 2024-cü ildə təşkil edilmişdir.
- Bank sektoru iştirakçıları ilk modulda iqlim risklərinin idarə olunması və keçid planlamasına giriş mövzusunda, 2 -ci modulda isə iqlim strategiyası üzrə beynəlxalq təcrübədən faydalanıblar.



“Maliyyə institutları üçün iqlim qiymətləndirmə alətinə” dair vebinar

- “Dayanıqlı maliyyə sahəsində potensialın formalaşdırılması” istiqamətində maliyyə institutları tərəfindən iqlim risklərinin qiymətləndirilməsi məsələlərini əhatə edib.



AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

“Banklarda ekoloji risklərin idarə edilməsi təlimatına” dair təqdimat

- Banklarda iqlim və digər ətraf mühit risklərinin idarəetmə çərçivəsi, daxili siyasət və prosedurlar, risklərin müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi, tənzimlənməsi və monitorinqi üzrə tövsiyələrin tətbiqi məsələləri müzakirə edilib.

2.2 Dayanıqlı maliyyə axınları üçün ekosistemin formalaşdırılması

2024-cü il ərzində Mərkəzi Bank ölkədə dayanıqlı maliyyə ekosisteminin formalaşdırılması və yaşıl maliyyə axınlarının təşviqi istiqamətində ardıcıl və sistemli fəaliyyət göstərib. Qlobal iqlim çağırışlarına cavab olaraq milli maliyyə sisteminin yaşıl və inklüziv inkişafını təmin etmək məqsədilə bir sıra strateji və institusional tədbirlər həyata keçirilib. Aşağıda bu sahədə görülmüş əsas işlər geniş şəkildə təqdim olunur.

➤ Dayanıqlı Maliyyə prinsipləri

1. Biznes Strategiyası

Maliyyə institutları qısa, orta və uzun müddətdə iqlim dəyişmələri və ESİ risklərinin biznes fəaliyyətinə təsirini qiymətləndirir və bunu strategiyalarında nəzərə alır.

- 1.1 Risk və fərsətlərin biznes modelinə təsiri müəyyən olunur
- 1.2 Strategiyaya integrasiya edilir, indikatorlarla monitoring aparılır.
- 1.3 Dayanıqlı yanaşmalar (su, enerji səmərəliliyi və s.) tətbiq olunur

2. Korporativ İdarəetmə

Maliyyə institutlarında iqlim və ESİ risklərinin idarəsi ilə bağlı aydın vəzifə bölgüsü və struktur yaradılır.

- 2.1 İqlim risklərinin idarəedilməsinə dair vəzifə bölgüsü aparılır.
- 2.2 ESİ riskinə adekvat resurslar ayrılır.

3. Risklərin İdarə Edilməsi

İqlim və ESİ riskləri mövcud risk idarəetməsi və kapital planlaşdırmasına integrasiya olunur.

- 3.1 Risklərin idarəedilməsinə və kapitalın planlaşdırılmasına daxil olunur.
- 3.2 Uyğun metod və alətlər tətbiq olunur.

4. Məlumatların Açıqlanması

Maliyyə institutları Mərkəzi Bankın tələblərinə uyğun indikatorları müəyyən edir və mütəmadi açıqlayır.

- 4.1 Strategiya, idarəetmə və dayanıqlı maliyyəyə dair məlumatlar paylaşılır.

➤ Banklarda ekoloji risklərin idarə edilməsi üzrə Təlimat

Təlimat bank sektorunda iqlim və ekoloji risklərin idarə olunmasını gücləndirmək, bu risklərin daxili siyasət və prosedurlara integrasiyasını təmin etmək məqsədi daşıyır. Bankların iqlim risklərinə uyğunlaşma qabiliyyətini artırmaq və ekoloji dayanıqlılığını təmin etmək üçün risklərin müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi və monitorinqinə dair tövsiyələr təqdim olunur.



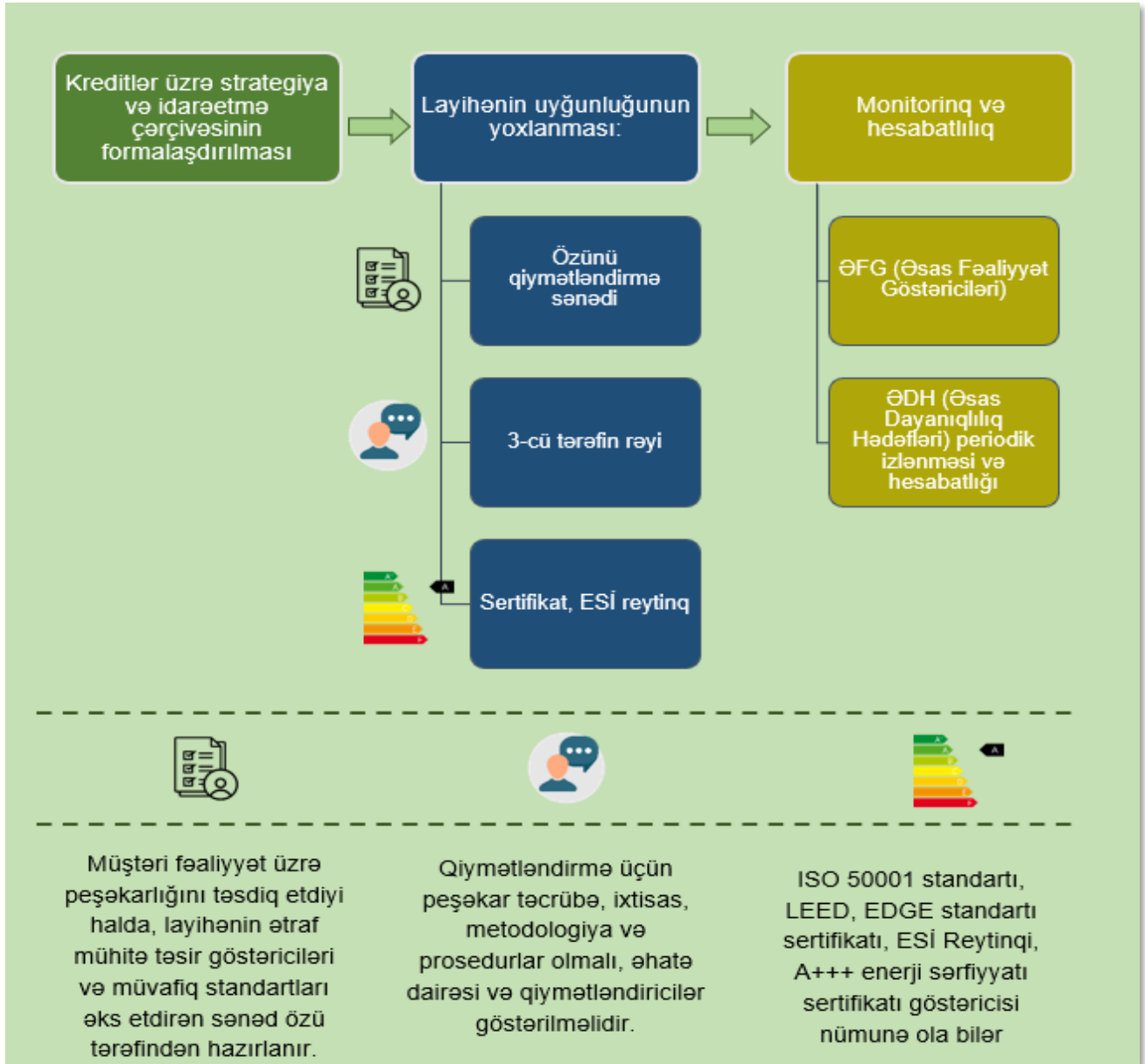
➤ Yaşıl Taksonomiya

COP29 zamanı təsdiqlənən Yaşıl Taksonomiya iqlim, yaşıl və sosial məqsədlərə xidmət edən fəaliyyətləri təsnif edərək milli qanun və strategiyalara uyğunlaşdırılmış şəkildə hazırlanıb. Taksonomiya 10 sektor üzrə sosial və dayanıqlılıq meyarlarını müəyyən edir və maliyyə institutlarına yaşıl layihələri güzəştli şərtlərlə maliyyələşdirmək imkanı yaradır. Müvafiq sektorlar aşağıda qeyd olunub.



➤ “Yaşıl” və “Dayanıqlılıqla əlaqəli” kreditlər üzrə Təlimat

Dayanıqlı maliyyə üzrə Yol Xəritəsi çərçivəsində hazırlanan təlimat yaşıl və dayanıqlılıqla əlaqəli kreditləşmənin təşviqini və inkişafını təmin etməyi hədəfləyir. “Green Loan Principles” və “Sustainability-Linked Loan Principles” kimi beynəlxalq prinsiplərə əsaslanan təlimat kredit təşkilatlarına yaşıl kredit portfelinin idarə edilməsi, daxili siyasətlərin hazırlanması və müvafiq idarəetmə strukturlarının yaradılması ilə bağlı tövsiyələr təqdim edir.



2.3 İqlim dəyişmələri və ESl faktorlarının risklərin idarə edilməsinə inteqrasiyası

İqlim risklərinin maliyyə sektoruna təsiri kanalları

İqlim dəyişikliyi və ona qarşı görülməli tədbirlər iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində struktur dəyişikliklərə səbəb ola bilər. Bu, maliyyə bazarlarında və ümumi iqtisadi mühitdə qeyri-sabitliyə, dəyişkən inflyasiyaya və digər sistem risklərinə yol açır. Mərkəzi banklar da bu istiqamətdə iqlim risklərinin qiymətləndirilməsi və idarə olunması üçün xüsusi alətlər və stres-testləri üzərində işləyir.

Mərkəzi bankların əsas mandatı qiymət sabitliyinin təmin olunması və maliyyə sisteminin dayanıqlılığının qorunmasıdır. Bununla belə, iqlim dəyişikliyinə yaratdığı struktur problemlərin nəzərə alınması bu vəzifələrin daha effektiv yerinə yetirilməsi üçün vacibdir. İqlim risklərinin maliyyə sektoruna təsir kanalları və bu istiqamətdə görülməli olan qabaqlayıcı tədbirlər Cədvəl 1-də təsvir olunub.

Cədvəl 1. İqlim risklərinin təsir kanalları

Risk növü	Təsir kanalı	Qabaqlayıcı tədbirlər
Fiziki iqlim riski	Ekstremal hava hadisələri, infrastruktura zərər verə bilər	İqlim risklərini izləmək və qiymətləndirmək
İqtisadi təsirlər və inflyasiya riski	Kənd təsərrüfatı və enerji qiymətləri artacaq, inflyasiya risklərinə səbəb ola bilər	Qiymət artımını idarə etmək üçün pul siyasətini gücləndirmək
İnstitusional koordinasiya	Qeyri-müəyyənliklər yarada bilər.	Daxili və xarici əməkdaşlıq və koordinasiyanı gücləndirmək.
Hüquqi və tənzimləmə riskləri	Tənzimləmə dəyişiklikləri maliyyə fəaliyyətlərinə təsir göstərə bilər.	Qanunvericilikdəki dəyişikliklərə uyğunlaşmaq.
İmic riski	İqlim dəyişikliyi mövzusunda qeyri-kafi fəaliyyət maliyyə imicini zədələyə bilər.	Strateji kommunikasiya icra etmək və şəffaf hesabatlar açıqlamaq.
Aqrar sektora təsir	Məhsul itkiləri və qiymət artımına səbəb ola bilər.	Kənd təsərrüfatı risklərinə qarşı müvafiq siyasətləri tətbiq etmək.
Enerji sektoru keçid riski	Karbon emissiyasının azaldılması ilə bağlı risklər enerji sektoruna təsir edə bilər. (karbon vergisi)	Enerji sektorunda dayanıqlı keçidi təmin etmək.

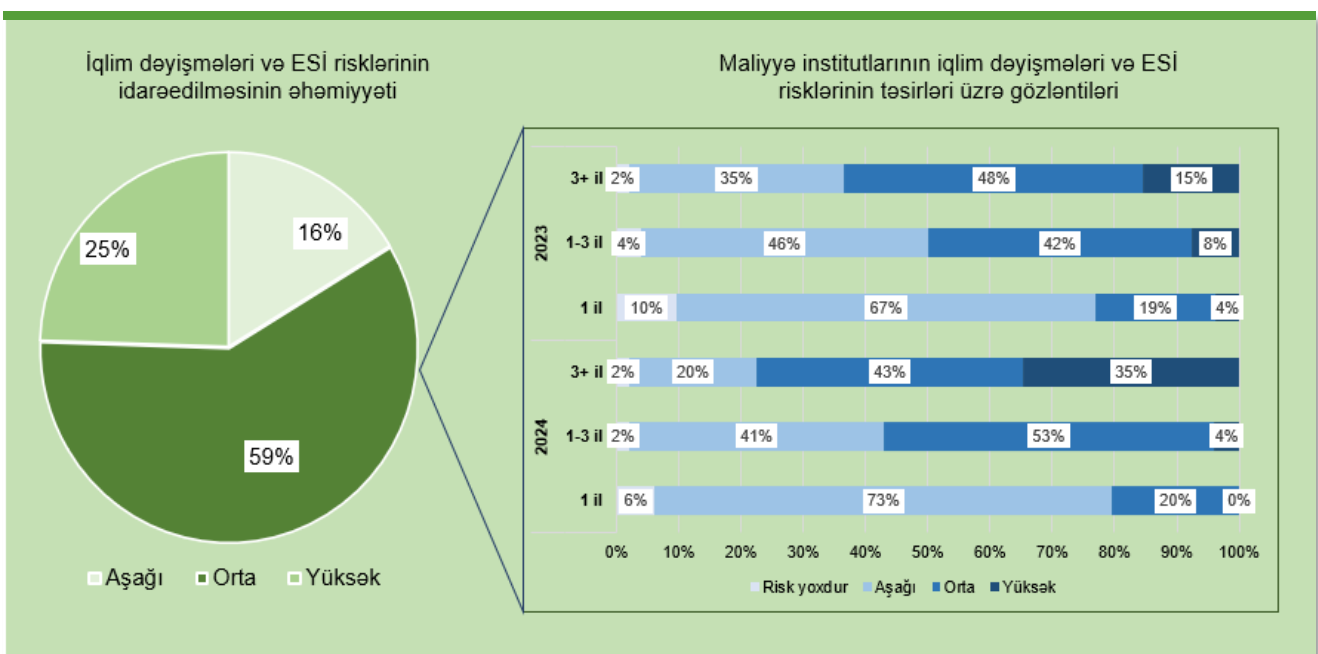
İqlim dəyişmələri və ESl faktorların risklərin idarə edilməsi sistemində inteqrasiyasının qiymətləndirilməsi

Mərkəzi Bank da öz növbəsində, yeni strategiya və qanunvericilik çərçivəsində iqlim risklərinin izlənməsi və qiymətləndirilməsi sahəsində fəaliyyətini genişləndirərək, maliyyə sisteminin sabitliyinin təmin olunmasına və ölkənin 2050-ci ilədək hədəflənən emissiya strategiyasının icrasına töhfə verəcək davamlı addımlar atır.

Mərkəzi Bank tərəfindən iqlim dəyişmələri və ESl faktorların risklərin idarə edilməsi sistemində inteqrasiyasının qiymətləndirilməsi məqsədilə dayanıqlı maliyyə sorğusu keçirilib. Sorğu Dayanıqlı maliyyə üzrə Yol Xəritəsinin icrası çərçivəsində hazırlanıb və əsas məqsədi maliyyə institutlarında (bank, sığorta və investisiya şirkətləri) iqlim dəyişmələri və ESl faktorlarının risklərin idarə edilməsinə inteqrasiyasının qiymətləndirilməsidir.

Ümumilikdə, sorğu nəticələrinə əsasən maliyyə institutlarının 80%-dən çoxu iqlim dəyişmələri və ESl risklərinin idarəedilməsinin əhəmiyyətini orta və yüksək kimi qiymətləndirir. Ötən il ilə müqayisədə maliyyə institutlarının əksəriyyəti iqlim dəyişiklikləri və ESl risklərinin uzun müddətli perspektivdə (3 ildən çox) sektora yüksək təsir göstərəcəyini qeyd edib. Maliyyə institutlarının qarşılaşdığı əsas çətinliklər arasında kadr potensialının yetərsizliyi və kifayət qədər məlumatlılığın olmaması əvvəlki ildə olduğu kimi bu ildə də əsas maneələrdir. Ötən ilki nəticələrlə müqayisə etdikdə, nəzarət orqanının tələbinin olmaması əksər maliyyə institutları tərəfindən əsas maneə sayılır.

Bank sektoru Yol Xəritəsinə uyğun olaraq ESl prinsiplərinin tətbiqində nəzərə cərpacaq irəliləyiş əldə edib. Bankların əksəriyyəti Yol Xəritəsi üçün uyğunluq planları hazırlayıb və ESl amillərinin kredit və qeyri-kredit məhsullarının yaradılması təcrübələrinə inteqrasiya etməyə başlayıb. Sığorta sektorunda ESl prinsiplərinə uyğunlaşma səviyyəsi aşağı səviyyədədir. İnvestisiya şirkətləri Yol Xəritəsinə uyğunluq planlarının hazırlanması və ESl strategiyalarının formalaşdırılması baxımından ilkin mərhələdədir.



Keçid risklərinin qiymətləndirilməsi

Ümumilikdə, beynəlxalq təcrübə əsasında keçid risklərinin maliyyə sektoruna transmissiya kanalları aşağıdakı qaydada qruplaşdırıla bilər:

- **Siyasət və tənzimləmə dəyişiklikləri** karbon vergisi, subsidiyaların ləğvi, emissiya limitlərinin sərtləşdirilməsi kimi tədbirlər vasitəsilə maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsinə və kredit risklərinin artmasına səbəb ola bilər.
- **Bazar dinamikası və texnoloji inkişaf** nəticəsində yaşıl məhsul və xidmətlərə olan tələbin artması və yeni texnologiyalara keçid məcburiyyəti ixrac gəlirlərinin azalması və əmək bazarında restrukturizasiya ehtiyacını şərtləndirə bilər.
- **Keçid xərcləri** enerji sistemlərinin transformasiyası, karbon-intensiv sahələrin uyğunlaşdırılması və alternativ enerji mənbələrinə keçidlə bağlı investisiya tələblərini əhatə edir ki, bu da maliyyə resurslarına tələbi artırır və yüksək karbonlu sahələrdə fəaliyyət göstərən borcalanların ödəmə qabiliyyətinə dolayı yolla təsir göstərə bilər.
- Fiziki və keçid risklərinin qarşılıqlı təsiri nəticəsində **mürəkkəb risklər** formalaşır və bu risklər qiymətləndirmə modellərində qeyri-müəyyənlik yaradır. Bu, sığorta sektoru ilə yanaşı, bankların kredit risklərinin qiymətləndirilməsi, aktiv dəyəri və kapital adekvatlığına dair modellər üzərində də təzyiq yarada bilər.

Keçid risklərinin bu cür çoxvektorlu təsiri, onların sistemli şəkildə qiymətləndirilməsini və idarə edilməsini zəruri edir. Mərkəzi Bank, iqlim dəyişikliklərindən qaynaqlanan keçid risklərinin ölkənin maliyyə sabitliyinə potensial təsirlərini qiymətləndirmək məqsədilə müvafiq təhlillər aparır. Bu qiymətləndirmələrin gələcəkdə stres-test və ssenari analizləri vasitəsilə aparılması nəzərdə tutulur. Bu təhlillərin effektiv şəkildə həyata keçirilməsi üçün zəruri məlumat çatışmazlıqlarının aradan qaldırılması istiqamətində tədbirlər görülür. Azərbaycanda keçid risklərinin transmissiya kanalları Əlavə 2-də əks olunur.

2024-cü ildə BVF ilə birgə həyata keçirilən texniki yardım çərçivəsində keçid riskləri ilə əlaqədar məlumat çatışmazlıqları ətraflı təhlil edilmiş və bu boşluqların sistemli şəkildə aradan qaldırılması üçün Yol Xəritəsi hazırlanıb. Yol Xəritəsinə əsasən aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur:

1. **İqtisadi fəaliyyətlərin təsnifatının uyğunlaşdırılması** – Emissiya məlumatlarının və kredit məlumatlarının vahid təsnifat çərçivəsində təqdim olunması sektorlar üzrə risklərin müqayisəli təhlilinə imkan yaradacaqdır.

2. **Maliyyə və qeyri-maliyyə təşkilatlarının dayanıqlı göstəricilərinin əlçatanlığının təmin olunması** – Təşkilatların dayanıqlılıq göstəricilərinə çıxışının təmin olunması dayanıqlı və yaşıl maliyyənin inkişafına xidmət edəcəkdir.
3. **Dayanıqlılıq hesabatlarının açıqlanması və hesabatlıq çərçivəsinin formalaşdırılması** – ESI və iqlim risklərinə dair məlumatların açıqlanmasına dair minimum tələblərin müəyyən olunması, şəffaflıq və məlumat axınının təmin olunması ilə risklərin daha dəqiq qiymətləndirilməsi və sektorlar üzrə müqayisəsi imkanları yaradacaqdır.

Qeyd edilən istiqamətlər üzrə aparılacaq işlər keçid risklərinin sistemli şəkildə qiymətləndirilməsi, stres-test və ssenari modellərinin hazırlanması və maliyyə sabitliyi üzrə qərarların daha sağlam informasiya bazasına əsaslanması üçün mühüm təməl rolunu oynayacaqdır.

3. Mərkəzi Bank və Dayanıqlılıq

3.1 Korporativ sosial məsuliyyət

Mərkəzi Bank gender balansının təmin edilməsinin təşviqi istiqamətində mühüm addımlar atır və bu sahədə bərabərlik prinsiplərini ön planda saxlayır. İş yerində qadın və kişilər üçün eyni imkanların yaradılması, onların peşəkar inkişafına və rəhbərlik mövqelərində bərabər iştirakına şərait yaradılır. Gender bərabərliyinə əsaslanan siyasət və tədbirlər, işçi heyətinin müxtəlifliyini gücləndirərək, inklüziv və balanslı bir iş mühiti formalaşdırır. Bu yanaşma, həmçinin cəmiyyətdəki gender stereotiplərinin aradan qaldırılmasına və sosial məsuliyyətin artırılmasına xidmət edir.

Mərkəzi Bankda qadınların təşkilat daxili təmsilçiliyində artım müşahidə olunur və bu, gender balansının təmin edilməsi istiqamətində önəmli addımların atıldığını göstərir. 2024-cü ildə İdarə Heyətində ilk dəfə qadın təmsilçiliyi təmin olunub, habelə digər rəhbər strukturlarda qadınların payı artıb. Belə ki, baş direktor və şöbə rəhbəri səviyyəsində qadınların payı artıb, ümumi işçi sayında isə 37.1%-ə çatıb (Cədvəl 2).

Cədvəl 2. Mərkəzi Bankda qadın əməkdaşların payı (%)

İşçi Kateqoriyası	2022	2023	2024
İdarə Heyəti, Qadın %	0.00%	0.00%	16.70%
Baş direktorlar, Qadın %	14.30%	16.70%	20.00%
Departament rəhbərləri, Qadın %	20.80%	20.80%	17.10%
Bölmə /Şöbə rəhbərləri, Qadın %	19.50%	20.70%	27.40%
Ümumi işçi sayı, Qadın %	32.00%	34.70%	37.10%
Son 12 ayda işə qəbul olan işçi sayı, Qadın %	29.70%	41.10%	38.00%

Mərkəzi Bank əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması və işçilərin motivasiyasının artırılması istiqamətində mütəmadi olaraq peşəkar inkişaf proqramları təşkil edir. Bu proqramlar əməkdaşların bilik və bacarıqlarının artırılmasına, eləcə də institusional dəyərlərin gücləndirilməsinə xidmət edir. Eyni zamanda, Mərkəzi Bankın təşkil etdiyi sosial və korporativ məsuliyyət tədbirləri həm əməkdaşlar arasında həmrəyliyi təşviq edir, həm də geniş ictimaiyyət üçün maarifləndirici və ekoloji dəyəri olan təşəbbüsləri dəstəkləyir. Bu fəaliyyətlərə ağacəkmə kampaniyaları, maliyyə məlumatlılığının artırılması və digər maarifləndirici layihələr daxildir (Qrafik 15).

Qrafik 15. Korporativ sosial tədbirlər



3.2 Yeni binanın dekarbonizasiyası

Hazırda təmir-tikinti mərhələsində olan Mərkəzi Bankın yeni inzibati binası layihələndirilərkən, enerji səmərəliliyi və ətraf mühitə təsirin azaldılması prinsipləri nəzərə alınıb. Binada tətbiq olunacaq müasir texnoloji həllər və ekoloji yanaşmalar vasitəsilə enerji istehlakının optimallaşdırılması və karbon izinin minimuma endirilməsi hədəflənib. Eyni zamanda, bu yanaşma uzunmüddətli perspektivdə maliyyə və resurs qənaəti baxımından da səmərəli infrastrukturun formalaşdırılmasına xidmət edir (Cədvəl 3).

Cədvəl 3. Mərkəzi Bankın yeni inzibati binasının dekarbonizasiyası

Tədbir	Məqsəd	Gözlənilən Təsir
Sensorlu işıqlandırma sistemləri	Enerji sərfiyyatının azaldılması	Elektrik enerjisinə 20-30% qənaət
Fasad şüşələrinin günəş enerjisinə uyğun dizaynı	İstilik/soyutma yükünün azaldılması	Elektrik sərfiyyatına 15-20% qənaət
A++ enerji sinifli avadanlıqlar	Yüksək enerji səmərəliliyi	Daha az enerji istifadəsi
Enerjiyə qənaət edən lift və ventilyasiya sistemləri	Ətraf mühitə təsirin azaldılması	Səmərəli enerji istehlakı
Yaşıllaşdırma (137 ağac, 774 kol, 11800 m² qazon)	Ekoloji balansın qorunması, karbon emissiyasının azaldılması	Hava keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və istilik effektinin azaldılması

3.3 Mərkəzi Bankın əməliyyatlarının yaşıllaşdırılması

Mərkəzi Bankın monetar əməliyyatlarının yaşıllaşdırılması ilə bağlı araşdırma

2024-cü il ərzində Mərkəzi Bank iqlim dəyişiklikləri və yaşıllıq keçidinin makroiqtisadi göstəricilərə, xüsusilə də monetar siyasətə təsirlərinin qiymətləndirilməsi istiqamətində kompleks araşdırmalar həyata keçirib. Bu istiqamətdə beynəlxalq təcrübələr təhlil olunmuş, qabaqcıl mərkəzi bankların strategiyaları öyrənilmişdir. İqlim dəyişikliyi inflyasiyaya təsirləri bölgələr üzrə aşağıdakı cədvəldə qeyd olunub (Cədvəl 4).

Cədvəl 4. İqlim dəyişikliyi inflyasiyaya təsiri

Bölgə / İl	Ərzaq inflyasiyasına Təsir	Ümumi inflyasiyaya Təsir	Qeydlər
Avrozona (2022)	0.4 – 2.0 faiz bəndi	0.43 – 0.93 faiz bəndi	Yay aylarında temperatur artımı səbəbilə
Qlobal (Proqnoz 2035)	illik 3.2%-ə qədər artım	illik 1.18%-ə qədər artım	Avropa Mərkəzi Bankının uzunmüddətli proqnozu
Azərbaycan (Proqnoz 2035)	1.5 – 2.0 faiz bəndi	0.5 – 1.0 faiz bəndi	Artan temperatur və iqlim riskləri səbəbilə

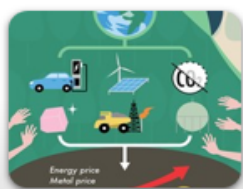
İqlim dəyişikliyi və yaşıllıq keçidinin monetar siyasətə təsirləri

İqlim dəyişiklikləri və yaşıllıq keçid prosesləri global miqyasda yeni növ inflyasiya riskləri formalaşdırmaqdadır. Bu çərçivədə Mərkəzi Bank aşağıdakı çağırışları qiymətləndirib:



Climateflation

- İqlim dəyişikliklərinin inflyasiyanı artıran faktor kimi çıxış etməsi.
- Təbii fəlakətlər, quraqlıq və ekstremal hava şəraiti ərzaq qiymətlərinə birbaşa təsir edir.



Greenflation

- Yaşıl keçidin tələb yaratdığı məhsullarda (mis, litium, kobalt və s.) qiymət artımı.
- Bu proses istehsal zəncirində təzyiqlər yaradır.



Fosil yanacaq riskləri

- Alternativ enerjiyə keçid və Avropa İttifaqının karbon hədəfləri nəticəsində neftə olan tələbatın azalması.
- Bu amil Azərbaycanın ixrac gəlirlərinə və valyuta bazarına təhdid yaradır.

Mərkəzi Bankın əsas hədəfi iqlim çağırışlarına cavab olaraq ilk növbədə makroiqtisadi sabitliyi qorumağa yönəlməlidir. Yaşıl keçid üçün tələb olunan iri investisiyalar yalnız sabit makroiqtisadi mühitdə mümkündür. İnflyasiyanın aşağı səviyyədə saxlanması yaşıl layihələrə sərmayəni təşviq edir. Son illər bir çox mərkəzi banklar iqlim risklərini nəzərə alaraq yol xəritələri və qaydalar hazırlamışdır (Cədvəl 5).

Cədvəl 5. Dünya təcrübəsində mövcud yaşıl monetar alətlər

Alət	Xülasə	Tətbiq edən ölkələr
Yaşıl Kəmiyyət Yumşaldılması (QE)	Yaşıl istiqrazların və digər ekoloji dayanıqlı aktivlərin alınması ilə maliyyə bazarlarında yaşıl layihələrin maliyyələşdirilməsini və iqlim tədbirlərini dəstəkləyən monetar siyasət alətidir.	Avropa Mərkəzi Bankı, İngiltərə Mərkəzi Bankı, Macarıstan Mərkəzi Bankı
Yaşıl Yenidən Maliyyələşdirmə	Yaşıl layihələrə kredit verən banklar üçün mərkəzi bank tərəfindən güzəştli faiz dərəcələri, müddət güzəştləri və girov təminat əmsalında güzəştlər tətbiq edilməklə yaşıl layihələrin maliyyələşdirilməsinə dəstək verilir.	Çin Xalq Bankı, Macarıstan Mərkəzi Bankı, Yaponiya Mərkəzi Bankı
Yaşıl İmtiyazlı Məcburi Ehtiyat Norması	Kredit portfelində yaşıl aktivlərin xüsusi çəkisi yüksək olan banklar üçün məcburi ehtiyat normasına tətbiq edilən güzəştlər vasitəsilə maliyyə yükü azaldılır və yaşıl kreditləşmə təşviq edilir.	Çin Xalq Bankı

Hazırkı mərhələdə yaşıl monetar siyasətin integrasiyası üçün şərait tam formalaşmasa da, Mərkəzi Bank gələcəkdə makroiqtisadi vəziyyətə uyğun olaraq müvafiq alətlər nəzərdən keçirə bilər. Uzunmüddətli perspektivdə pul siyasətinin məqsədlərinə ətraf mühitlə bağlı parametrlərin daxil edilməsi kapitalın ekoloji təmizliyi dəstəkləyən layihələrə yönləndirilməsini stimullaşdırı bilər ki, bu da uzunmüddətli makroiqtisadi sabitliyin qorunmasına töhfə verəcəkdir.

4. 2025-ci il üzrə hədəflər

2025-ci il üçün müəyyən edilmiş strateji hədəflərə uyğun olaraq, Mərkəzi Bank tərəfindən maliyyə sabitliyi, dayanıqlı inkişaf və risklərin idarə olunması kimi əsas sahələrdə geniş spektrli tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulub (Qrafik 16).

➤ **Dayanıqlı maliyyə üzrə institusional potensialın artırılması**

Mərkəzi Bank maliyyə sektorunda institusional potensialın artırılmasını təmin etmək məqsədilə ÇİB-lər və digər beynəlxalq maliyyə institutları ilə əməkdaşlığı diqqətdə saxlayacaq və maliyyə sektorunun potensialının artırılması üzrə tədbirlər təşkil etməyə davam edəcəkdir.

➤ **Dayanıqlı maliyyə axınları üçün ekosistemin formalaşdırılması**

2025-ci ildə əsas prioritetlərdən biri ölkəmizdə dayanıqlı maliyyə axınlarını təşviq edəcək ekosistemin inkişafı olacaqdır. Bu çərçivədə yaşıl sığorta məhsullarının tətbiq imkanları araşdırılacaq və bu istiqamətdə perspektivlər müəyyənləşdiriləcək. Yaşıl sığorta məhsulları, iqlim risklərinə qarşı maliyyə təhlükəsizliyini təmin etməklə, həm ölkənin, həm də müəssisələrin dayanıqlılığını artırmağa xidmət edəcək. Bununla yanaşı, yaşıl suveren istiqrazların tətbiqi üzrə təkliflər hazırlanacaq. Belə istiqrazlar dövlətin yaşıl layihələr üzrə maliyyələşdirməsini artırır və beynəlxalq investorların diqqətini cəlb edir. Eyni zamanda, dövlət dəstək alətlərinin yaşıllaşdırılması üzrə təkliflər hazırlanacaq. Dövlətin iqlim maliyyələşməsində oynadığı mühüm rol nəzərə alınaraq dövlət dəstək mexanizmlərinin portfelinin tədricən yaşıllaşdırılması maliyyə dəstəyinin ekoloji baxımdan dayanıqlı və yaşıl layihələrə yönləndirilməsini təmin edəcək.

➤ **Maliyyə bazarlarında şəffaflığın və bazar intizamının təmin edilməsi**

Maliyyə bazarlarında şəffaflığın və bazar intizamının gücləndirilməsi məqsədilə maliyyə sektoru üzrə Dayanıqlılıq Hesabatı Çərçivəsi formalaşdırılacaqdır. Bu çərçivə maliyyə institutlarının ESİ faktorları üzrə hesabatlılığını təmin edəcək, sektorda şəffaflığı artıracaq və investorlar üçün etibarlı məlumat bazası yaradacaq. Mərkəzi Bankın növbəti illik hesabatının hazırlanması bu istiqamətdə vacib addım olacaq və dayanıqlılıqla bağlı görülən işləri ictimaiyyətə açıqlanması davam edəcək. İqlim dəyişmələri və ESİ riskləri ilə bağlı açıqlama məqsədləri üçün tələb olunan məlumat və göstəricilərin (həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət baxımından) müəyyən edilməsi və bunların tənzimləyici çərçivəyə integrasiyası da əsas hədəflər arasındadır. Bu, risklərin daha düzgün qiymətləndirilməsinə və idarə edilməsinə şərait yaradacaqdır.

➤ İqlim dəyişmələri və ESI faktorlarının risklərin idarə edilməsinə inteqrasiyası

İqlim dəyişmələrinin və ESI faktorlarının Mərkəzi Bankın rəqulyativ çərçivəsinə inteqrasiyası 2025-ci ilin mühüm fəaliyyət istiqamətlərindən biridir. Bu məqsədlə Banklarda Kredit Risklərinin İdarə Edilməsi Qaydası və Korporativ İdarəetmə Standartlarına yaşıl və dayanıqlılıqla əlaqəli kredit meyarları və ESI risk idarə tələblərinin daxil edilməsi planlaşdırılır. Bu addım bankların verdikləri kreditlərdə ətraf mühit və sosial məsuliyyət meyarlarını nəzərə almalarını təmin edəcək. Eyni zamanda, ESI Risk Radar layihəsinin həyata keçirilməsi ilə bu risklərin erkən aşkarlanması və monitorinqi sistemi qurulacaq. Əlavə olaraq, fiziki iqlim risklərinin müəyyənləşdirilməsi planlaşdırılır və keçid risklərinin təsirinin öyrənilməsi üzrə məlumat boşluqlarının aradan qaldırılması məqsədilə Yol Xəritəsi hazırlanaraq icrasına başlanılacaqdır. Bu tədbirlər, maliyyə sektorunun iqlim və sosial risklərə qarşı daha dayanıqlı olmasını təmin edəcək və uzunmüddətli sabitliyi dəstəkləyəcək.

Qrafik 16. 2025-ci il üzrə prioritetlər



Əlavə 1. “Dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyinin inkişafına dair Yol Xəritəsi”

“Dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyinin inkişafına dair Yol Xəritəsi”

I. Yol Xəritəsinin əsaslandırılması

Son illərdə iqlim maliyyələşməsinin sürətlə yüksəlməsinə baxmayaraq, 2015-ci ildə Paris İqlim Dəyişikliyi Sazişinə qoşulan dövlətlərin qarşısına qoyduğu hədəflərə çatmaq üçün tələb olunan səviyyədən xeyli aşağıdır. Əsas çağırışlardan biri müxtəlif yurisdiksiyalarda, yerli və global səviyyələrdə dayanıqlı maliyyələşməni təmin edən və istiqamətləndirən çərçivələr arasında qarşılıqlı əlaqənin olmamasıdır. Paris Sazişinin 2.1.(c) maddəsinin yerinə yetirilməsində effektiv dayanıqlı maliyyə çərçivələri əsas rol oynayır: “Maliyyə axınlarının aşağı istixana qazı emissiyasına və iqlim dəyişikliyinə dayanıqlı inkişafa yönləndirilməsi”

Bir çox yurisdiksiya üçün bu çərçivəyə dayanıqlılıq məqsədlərinə əhəmiyyətli töhfə verən fəaliyyətlərin razılaşdırılmış kataloqlarını ehtiva edən dayanıqlı maliyyə taksonomiyaları daxildir. Belə yurisdiksiyalara görə dayanıqlı maliyyə taksonomiyası iqlim dəyişikliyinin mitiqasiyası və uyğunlaşması da daxil olmaqla ətraf mühit və sosial faydaları olan layihələrə kapital axınını istiqamətləndirmək yolunda təməl vasitədir. Halbuki, belə layihələrə global miqyasda effektiv kapital axınını təmin etmək taksonomiyaların qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərməsini tələb edir ki, bu halda maliyyə təminatçıları kapitalı iqlim maliyyələşməsi üzrə strategiya və öhdəliklərinə müvafiq daha səmərəli şəkildə paylaşdırmaq imkanı əldə edirlər. Qarşılıqlı əlaqəlilik bazarda istifadə edilən müxtəlif vasitə və çərçivələr arasında yüksək uyğunluğu təmin etməklə iqlim məqsədlərinə nail olmaqda daha böyük uğurlara töhfə verir. “G20” Dayanıqlı Maliyyə Yol Xəritəsi beynəlxalq müstəvidə müqayisəliliyi, qarşılıqlı əlaqəliliyi və zərurət yarandıqda uyğunluğu yaxşılaşdırmağı təşviq edir. Qarşılıqlı əlaqələliyin zərurəti, həmçinin COP29-da təqdim ediləcək və 2025-ci il sonrası iqlim məqsədlərinə yönəlmiş iqlim maliyyələşmə arxitekturasının inkişafına səsləyən BƏƏ Konsensusu ilə də uyğunlaşır.

Siyasət qurucuları ilə mütəxəssislər arasında beynəlxalq iqlim maliyyələşməsinə genişləndirmək üçün müqayisəlilik və qarşılıqlı əlaqəli fəaliyyət göstərmə potensialının yüksəldilməsinin vacibliyi barədə geniş konsensus vardır. Qlobal səviyyədə qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərə bilən taksonomiyalar əməliyyat xərclərini azaltmağa, təkrarlanan verifikasiya proseslərindən çəkinməyə, bazar inamını artırmağa, lazımsız bazar fraqmentallığını azaltmağa, və nəticə etibarlı ilə isə transsərhəd yaşıl kapital axınını sürətləndirməyə kömək edə bilər.

Bu ehtiyaca cavab olaraq COP29-a ev sahibliyi edən ölkənin mərkəzi bankı olaraq Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı tərəfindən DBMŞ, DMBP və BMT İnkişaf Proqramı ilə əməkdaşlıq şəraitində “Dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyinin inkişafına dair Yol Xəritəsi” hazırlanıb. Məqsəd dayanıqlı maliyyə çərçivələrinə dair müxtəlif davamlı söyləri birləşdirmək və əlaqələndirmək, onları aydın, praktiki və əlaqələndirilmiş tədbirlər vasitəsilə tətbiq etməkdən ibarətdir.

II. Yol Xəritəsinin əsas texniki elementləri

İlk addım olaraq Yol Xəritəsinin dayanıqlı maliyyə taksonomiyalarının qarşılıqlı əlaqəliliyi və müqayisəliliyini artırmaq məqsədilə üç əsas texniki elementə fokuslanması və konkret addımların müəyyən edilməsi təklif olunur.

Taksonomiyanın iqtisadi fəaliyyətlərinin ümumi nüvəsinin müəyyənləşdirilməsi

Bu element xüsusilə İnkişaf Etməkdə Olan Bazarlar və EMDE-lər üçün karbon emissiyalarının azaldılmasına töhfə verəcək əsas iqtisadi sektor və fəaliyyətlərin müəyyənləşdirilməsini hədəfləyir. IPSF-in Ümumi Taksonomiya çərçivəsi kimi mövcud müqayisə təşəbbüsləri bu fəaliyyəti yönləndirəcəkdir. Bu əsas sektor və fəaliyyətlər arasındakı qarşılıqlı əlaqəlilik i) müvafiq iqtisadi fəaliyyətlər üçün Beynəlxalq Standard Sənaye Təsnifatı (ISIC) kimi ümumi təsnifat sistemindən istifadə, ii) kateqoriya, fəaliyyət, göstərici və texniki meyarların müəyyənləşdirilməsi üçün ortaq yanaşma və iii) Paris Sazişinin məqsədlərinə çatmaq üçün elmi əsaslara söykənən ambisiyanı qorumaqla, bazar yetkinliyi və milli inkişaf yollarına uyğun olaraq ümumi fəaliyyətlərə fərqli yanaşmalar tətbiq edə biləcək çoxsəviyyəli yanaşmalar üçün tövsiyələr vasitəsilə tətbiq edilə bilər.

Taksonomiya prinsipləri və əsas meyarlara uyğunluq üçün ümumi texniki yanaşmaların hazırlanması

G20-nin Uyğunluq Yanaşmaları üzrə Prinsiplərinə əsaslanaraq bu element prinsiplərdən hər birinin qarşılıqlı əlaqəliliyi təşviq edən bir şəkildə necə nəzərə alınacağına dair ümumi texniki yanaşmaların hazırlanmasını hədəfləyir; məs, taksonomiyalar yurisdiksiyalara aid dayanıqlılığı (ESİ (Ekoloji, Sosial və İdarəetmə) qaydaları və təlimatlarını) necə inteqrasiya edir; “Əhəmiyyətli Zərər Vermə” (DNSH) prinsipi və “Minimum Sosial Təminatlar” (MSS) standartları; qlobal qabaqcıl təcrübə çərçivələrindən istifadə (məs, BMK Performans Standartları və İƏİT-in Məsuliyyətli biznes davranışı üzrə çoxtərəfli şirkətlər üçün Təlimatları) yolları kimi mövzular üzrə yanaşmalar hazırlanacaqdır.

Taksonomiya vasitəsilə keçid maliyyələşməsinə ümumi yanaşmalarının formalaşdırılması

İqlim maliyyələşməsinin sürətlə artmasına baxmayaraq iqlim məqsədlərinə müsbət töhfə verən “saf yaşıl” fəaliyyətlərə daha çox, intensiv emissiyalı sektorlar üzrə keçid fəaliyyətlərinə isə daha aşağı diqqət yetirilib.

Yol Xəritəsi bu keçid fəaliyyətlərinin maliyyələşdirilməsini müəyyənləşdirmək və dəstəkləmək üçün təlimatların hazırlanması vasitəsilə G20-nin Keçid Maliyyələşməsi Çərçivəsinin 1-ci hissəsini tətbiq etməyi hədəfləyir. Bu yanaşmanın əsasını fəaliyyətlərin və şirkətlərin karbon emissiyalarını azaltmaq və dayanıqlılığı artırmaq üçün şəffaf, etibarlı, müqayisə edilə bilən və hesabatlı bir şəkildə necə həyata keçiriləcəyini müəyyənləşdirən texniki istiqamətlər təşkil edəcəkdir. Məsələn, şirkətlər keçid və investisiya planlarının bir hissəsi kimi hədəfləri müəyyənləşdirməklə taksonomiya meyarlarından istifadə edə bilərlər. Alternativ olaraq, Cənub-Şərqi Asiya Ölkələri Assosiasiyası (ASEAN) Taksonomiya Şurası tərəfindən qəbul edilən yanaşmaya bənzər bir “işıqfor” sistemi nəzərdən keçirilə bilər. Belə yanaşmalar dayanıqlılıq məqsədlərinə uyğun olan sektorları uzun müddətdə əhəmiyyətli transformasiyaya ehtiyacı olan sektorlardan fərqləndirməyə kömək edə bilər. Daha çox uyğunluq üçün əlavə sahələr də araşdırıla bilər.

Qlobal müstəvidə qabaqcıl təcrübələrin toplanması və mübadiləsi

Yol Xəritəsinin tərəfdaşları tamamlayıcı maraq sahələrində tədqiqat və bilik mübadiləsini dəstəkləməyə də çalışacaqlar. Uyğunluq yanaşmalarında **inklüzivlik**: uyğunluq mexanizmlərinin bütün iqtisadiyyat sahələrini, o cümlədən kiçik və orta biznesləri (KOB-lar), qadınları və cəmiyyətin həssas hissələrini əhatə etməsini təmin etmək. Məsələn, EMDE-lər bütövlükdə cəmiyyətin faydalandığı və idarə fəaliyyətlərin maliyyələşməsini mümkün etmək üçün taksonomiyaların necə dizayn/istifadə edilə biləcəyinə maraq göstərirlər. KOB-lar üçün sadələşdirilmiş qaydalar və qabaqcıl təcrübələr araşdırılacaq, çünki mürəkkəb meyarlar və hesabatlılıq tələbləri kiçik müəssisələrə qeyri-proporsional şəkildə təsir edə bilər; **Verifikasiya və əminlik mexanizmləri**: Taksonomiyaya uyğunluğun verifikasiyası və əminliyin təmin edilməsi çərçivəsi inkişaf mərhələsindədir. Ölkələr bazar gözləntilərini öz sürətlərinə və yerli tənzimləmə mühitinə uyğun olaraq müəyyən etsələr də, məlumatları açıqlayan müəssisələrin xərclərini və yükünü azaltmaqla etibarlılığı təşviq edən seçimlər menyası üzrə araşdırmalar aparıla bilər.

Əlavə 2. Azərbaycanda keçid risklərinin transmissiya kanalları

Kanalı	Təsviri	Nümunələr	Maliyyə Sektoruna Təsiri
Siyasət və tənzimləmə dəyişiklikləri	Aşağı karbonlu keçidə yönəlmiş daha sərt iqlim tənzimləmələrinin və siyasətlərinin tətbiqi (xüsusilə fosil yanacaqlara bağlı sahələrə təsir edir).	Karbon vergisinin tətbiqi Subsidiya mexanizmlərinin ləğvi Emissiya limitlərinin sərtləşdirilməsi Qısamüddətli iş yerlərinin itirilməsi Enerji və istehlak qiymətlərində artım	Dəyərsizləşmiş aktivlər Portfellərdə bazar itkisi Yüksək riskli ipoteka və istehlak kreditləri Kredit risklərinin artması
Bazar dinamikası və texnoloji inkişafı	İstehlakçı tələbatının yaşıl məhsul və xidmətlərə yönəlməsi nəticəsində bazar tələblərinin dəyişməsi.	Aİ-nin Karbon Sərhəd Tənzimləmə Mexanizmi Fosil yanacaqlara olan tələbin azalması İxrac gəlirlərində azalma Yeni texnologiyalara keçidə məcburiyyət	Neft-qaz investisiyalarının dəyərsizləşməsi Əmək bazarında restrukturizasiya və yenidən hazırlıq ehtiyacı Yeni yaşıl layihələrə investisiya imkanları Xarici risklərə daha çox məruz qalma
Keçid xərcləri	Fosil yanacaqlardan bərpa olunan enerji mənbələrinə keçidlə bağlı maliyyə və iqtisadi xərclər.	Enerji sistemlərinin transformasiyası Karbon-intensiv sektorların uyğunlaşdırılması Hidrokarbon gəlirlərində azalma Sosial proqramlara əlavə yük Sığorta sektoruna təsir	Kredit portfellərinin restrukturizasiyası Dəyərsizləşmiş aktivlər və təminat riskləri
Mürəkkəb risklər	Fiziki risklərlə keçid risklərinin qarşılıqlı təsiri və qeyri-iqlim risklərinin bu prosesə əlavə təsiri.	Təbii fəlakətlərin artması ilə keçid prosesinin maliyyələşdirilməsində çətinliklər Eyni zamanda həm fiziki, həm də keçid risklərinə məruz qalma	Maliyyə sektorunun qarşı tərəflərinin risklilik səviyyəsinin yüksəlməsi Təkrarsığorta və sığorta bazarında qeyrimüəyyənlik Risk qiymətləndirmə modellərində qeyridəqiqlik